

Posudek oponentky disertační práce Mgr. Bořivoje Marka

Literární text ve výuce latiny

**předkládané v roce 2021
v Ústavu řeckých a latinských studií na FFUK v Praze**

I. Stručná charakteristika práce

Disertační práce je vypracována na téma, které je ve výuce latiny jedno z centrálních a dosud nebylo v tomto rozměru zpracováno. Cílem práce bylo vytvoření konceptu a modelu literární výchovy na základě původních latinských textů římských autorů a do jisté míry také s využitím překladů do češtiny tak, aby sloužil jako vodítko pro pedagogy vyučující latinskému jazyku na gymnáziích.

II. Hodnocení přínosu disertační práce

Vzhledem k tomu, že výuka latinského jazyka je zejména kvůli počtu výukových hodin orientována převážně, i když ne výlučně, na jazykovou složku, soustředuje se tato disertační práce na otázky literární výchovy ve výuce latiny, a to jak v rovině teoretické, tak praktické, přičemž jak vzhled do teoretického zázemí této problematiky, tak zejména vlastní návrh modelu literární výchovy v hodinách latiny - odstupňovaný dle náročnosti a z větší části i ověřený v praxi - prokazují doktorandovu dobrou orientaci v problematice a představují inspirační podklad, který může být jak uplatňován v praxi, tak dále rozvíjen po stránce teoretické. Jde o práci otvírající možnosti teoretického prohlubování této problematiky i praktického využití a napodobování.

III. Disertační práce je po úvodu rozvržena do sedmi kapitol. Po stručném úvodu (s. 3-5) se Mgr. B. Marek zabývá významem římské literatury (na s. 6-16). I když je toto téma nesnadné vzhledem k obecnosti a bylo o něm napsáno tak mnoho, vypořádal se doktorand s tímto úsekem věcně ve čtyřech oddílech a poukázal na hlavní body, v nichž díla římské literatury, předkládaná ve výuce latiny v jakkoliv fragmentární podobě mají být představena a hodnocena jako literární výtvořky, které jsou prověřeny staletími a představují vhodná "průřezová témata daná v rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia".

Doktorand dal dané problematice i historický rozměr a věnoval se ve 3. kapitole (s. 17-71) latinské četbě na gymnáziích od konce 19. století do současnosti. Podal přehled rozčleněný do etap s podrobným přehledem autorů, jejichž texty byly v průběhu těchto let předkládány k četbě, hodnotil změny v plánech četby a poskytl po této stránce zevrubné poučení včetně kritických poznámek, které k četbě, jejímu rozsahu a charakteru připojili její doboví hodnotitelé. Ocenění v této kapitole zaslouží přehledná tabulka na s. 55 (jakož předtím také tabulky o počtu hodin v jednotlivých sledovaných obdobích) a poté text následující s. 56-76. Dávám k úvaze to, že předchozí část s. 17-54 zabíhá příliš do detailů sice zajímavých, nicméně v disertaci spíše postradatelných. Připočteme-li k tomu, že k této kapitole patří v annexu sedm stran psaných petitem o latinských čítankách, dosahuje celek tak velkého rozsahu, jaký má podle mého názoru mnohem důležitější sedmý oddíl práce.

Na cestě k vlastnímu projektu návrhu literární výchovy ve výuce latiny se doktorand kriticky vypořádal s otázkami literární výchovy v kurikulárních dokumentech i v přidružených předpisech a nepovažuje za dostatečné omezovat se při výuce při výuce latiny jen na kognitivní aspekty. (Stručná a věcná 4. kapitola, s. 72-76).

Vlastní doktorandova koncepce se začíná pozvolna rýsovat v páté kapitole *Cíle literární výchovy v rámci předmětu latinský jazyk* (s. 77-90) vypracováním teoreticko-metodologického podkladu pro práci s latinsky psaným nebo překladovým literárním textem. Mgr. B. Marek považuje pozornost věnovanou afektivním cílům výuky za nedostatečnou, klade důraz na formování mravní integrity, jejíž součástí je antický koncept stručně nazvaný *humanitas*, který představil tak, že je při vhodné příležitosti velmi dobře aplikovatelný.

Doktorandova koncepce krystalizuje v následující šesté kapitole *Předpoklady ke zvládnutí latinské četby* (s. 94-133). Mgr. B. Marek zde představuje vlastní model podoby literární výchovy v hodinách latiny. Přitom čerpá inspiraci v díle M. Löschmanna a G. Schröderové, *Literarische Texte im Sprachunterricht* (1984) s přihlédnutím k výsledkům bádání O. Hníka (2015 a 2017) v českém prostředí a v české literatuře. Využívá prvky gramaticko-překladové metody, které jsou však modifikovány tak, že překlad zůstává vyústěním jako prvek přispívající ke kultivaci písemného vyjadřování, avšak cesta k němu je rozdělena na fáze, v nichž má pedagog uplatnit poměrně náročnou sestavu kroků vedoucí žáky přes seznámení se s jakkoliv malou, ale dobře zvolenou částí, někdy vlastně částičkou autorova díla, k pokusu vedoucímu až k výslednému estetickému prožitku. V tomto oddílu mohla být část *Rozvíjející činnosti* při obecné charakteristice té které činnosti ještě o něco málo stručnější.

Poslední, a to důležitá kapitola 7. kapitola *Didaktická práce s texty římských autorů* (s. 134-196), je jak zajímavá, tak přínosná, zejména v partiích, jejichž témata Mgr. Bořivoj Marek již prověřil ve vlastní výuce. Můj dotaz směřuje k tomu, jaká "domácí" příprava se od žáků vyžaduje jako předpoklad pro práci v hodinách či se soustřeďuje ("pouze") na rozvíjející aktivity.

Závěrem:

Doktorská disertace Mgr. Bořivoje Marka je založena na principech obecné didaktiky s přihlédnutím k postupům v didaktice českého jazyka a cizích jazyků, (což dosvědčuje nesmírně bohatá bibliografie) i na vlastním výzkumu v dlouholeté pedagogické praxi a vyúsťuje v tvůrčí, teoreticky podložený a v praxi promyšlený model literární výchovy ve výuce latiny, jímž je jednak možno se inspirovat nebo vytvářet obdobný. Ukazuje, že i při nevelké hodinové dotaci, ovšem při velmi značném úsilí ze strany pedagoga, je možno s cíleně vybranými ukázkami z děl římských autorů pracovat jako s uměleckými výtvoři, které přesáhly svou dobu a docházejí ohlasu v různých oblastech až podnes. Po formální a technické stránce odpovídá práce ve všech bodech náležitě vybavě a úpravě disertace.

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako prospěl.

V Praze 8. června 2021

Prof. dr. Bohumila Mouchová, CSc.